

DE BRONSGIETERIJ VAN GEORGE MINNE IN DE HOLSTRAAT TE GENT

Menig kunstliefhebber zal de naam George Minne niet direct gaan associëren met de Holstraat. Deze beeldhouwer wordt beschouwd als één van de belangrijkste leden van de eerste groep van Sint-Martens-Latem. Het verblijf in de Holstraat moet eerder gezien worden als een soort “refuge” om de kunstenaar

tijdens zijn opdracht als leraar aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Gent onderkomen te bieden. In hoofdzaak verbleef de beeldhouwer te Sint-Martens-Latem¹.

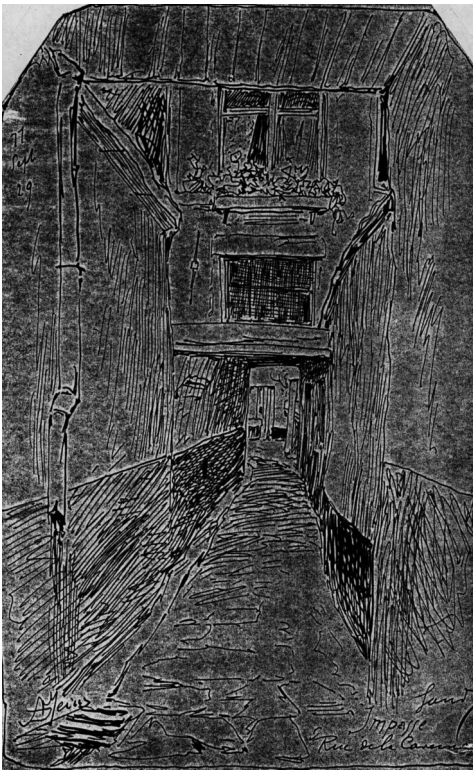
George Minne had in 1912 de betrekking aangeboden gekregen als professor in de tekenklas naar het levend model aan de Gentse academie. Dit ambt zal hij waarnemen tot kort voor en kort na de Eerste Wereldoorlog. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verbleef Minne samen met zijn familie –zoals talrijke Belgische kunstenaars- in Engeland².

Dat Minne deze opdracht kreeg was niet zo verwonderlijk daar hij vanaf 1910 resoluut naar levend model begon te werken.

Minne, Originele Geknielde jongeling (1896); Gent particulier bezit

Over deze periode verhaalt Chabot³ dat met “oog hierop ging hij gedurende de wintermaanden in de Holstraat te Gent wonen. Hij huurde daar een woning waar zijn zonen George en Jan een bronsgieterij hadden ingericht”. De bronsgieterij was echter niet aan de Holstraat gevestigd, maar aan het

Casinoplein. Minne huurde een woning van de familie Braeckman. De gebroeders Achiël, wonende te Antwerpen, en Maurice Braeckman, gehuisvest aan de Jan Chapeleerstraat (thans: Jean Chapeliéstraat) te Elsene, waren tot 1956 eigenaar van een beluik met 24 huisjes, waarvan de eerste huisjes gelegen waren aan de Holstraat⁴. Dit beluik met een hoekvormig grondplan, dat thans deel uitmaakt van het Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius⁵ en van het goed van dhr. Mortier (thans omgebouwd tot verhuurgarages), paalde langs de achterzijde aan de fonderie Minne. De bronsgieterij werd door dhr. Mortier in 1962 gesloopt⁶ om een toegang te verlenen tot de garageboxen. Dit zou dan de mening van Chabot kunnen verklaren waarom deze in zijn “herinneringen” schreef dat de fonderie aan de Holstraat gelegen was. Men kon de gieterij ook bereiken langs de Casinosteege gelegen naast het Braeckmanbeluik.

Armand Heins, Casinosteege te Gent,
Gent verz. A. Verbeke

Het niveau van de straat treffen we nog steeds aan in de school, nl. in de gang naar de grote speelplaats

Over de verblijfperiode van Minne in de Holstraat en de datum van oprichting van de bronsgieterij “Fonderie de bronze Minne Frères” zijn de meningen verschillend. Lampens meent dat in 1910 Minne zich vestigde in de Holstraat. Boyens plaatst de oprichtingsdatum een jaar later.

In dit geval zou de vestiging kunnen gepaard gaan met oog op het volgen van lessen anatomie aan de universiteit⁸. Deze auteur schrijft: “Minne verblijft (in 1910) geregeld in zijn woning in de Holstraat te Gent. Hij installeert er een bronsgieterij en geeft de leiding in handen van zijn oudste zoon George”. Hoozee⁹ vermeldt: “Tussen 1910 en 1914 installeert Minne een eigen bronsgieterij in de Holstraat te Gent”. Dhr. Collumbien¹⁰ wist uit goede bron te vermelden dat de oprichting van de fonderie te maken had met de stopzetting van de studies van George junior aan

het Gentse St.-Barbaracollege. De oudste zoon van Minne ging in leer bij een bronsgieter en reeds voor 1914 had hij een kleine bronsgieterij ingericht in de ouderlijke woning te Sint-Martens-Latem. In 1914 zou hij aan het Casinoplein samen met zijn broer Jan een bronsgieterij begonnen zijn.

We weten met zekerheid dat Minne tijdens het schooljaar 1912-1913 een kamer huurde in het Augustijnenklooster rechtover de academie¹¹. Lampens (o.c.) meent dat Minne naast het huis in de Holstraat en de bronsgieterij een bijkomend atelier had in het klooster¹².

Naar onzes inziens lijkt het er meer op dat Minne ambtshalve op het einde van 1912 Sint-Martens-Latem gedeeltelijk verliet en een kamer huurde in het klooster. Deze kamer zal blijkbaar te klein geweest zijn om er het gezin Minne een tijdelijk onderkomen te kunnen bieden. Het schooljaar nadien keek Minne uit naar een grotere woonst en vond deze aan de Holstraat. Minne zal dan ook tijdens die periode aldaar een woning gevonden hebben om er de fonderie onder te brengen, waardoor tevens zijn kinderen bij hem waren. De weigering in 1914 van een aanbod als hoogleraar beeldende kunsten aan de Rijksacademie te Amsterdam kan mogelijks gezien worden binnen een beslissing van de kunstenaar die zijn ambt aan de Gentse academie wilde blijven uitoefenen en daarbij dicht bij zijn kroost wilde zijn.

Over de verdere lotgevallen in de periode kort voor de Eerste Wereldoorlog schrijft Chabot (o.c.) verder; *“Iedere avond vergezelde Mevrouw Minne haar man naar de akademie en bleef er in de portiersloge wachten, meestal lezend, tot de lessen beëindigd waren”*. Mevrouw Joséphine Minne was de dochter van de bekende Gentse dichter Napoléon Destanberg.

Chabot (o.c.) verhaalt verder *“De terugkeer van Minne naar de academie heeft op zijn later beeldhouwwerk grote invloed uitgeoefend. Daar stond hij nu opeens, na zovele jaren, opnieuw voor de grote afgietsels van de werken uit de Griekse oudheid die in de gangen en klassen prijken. Hij werd er door overweldigd. Onder zijn beleid werd het in de klas van het levend model een gewoonte, beurtelings te tekenen naar persoon en dan naar een interpretatie ervan, zoals naar een Grieks gipsmodel¹³. Op zekere dag kwam ik (= Chabot) vroeg in de klas. Minne stond er alleen. Met gesloten ogen betastte hij, steeds opnieuw, voorzichtig en langdurig, de vormen van de beroemde “Labordekop” van het Parthenon. Opeens bemerkte hij mijn aanwezigheid, werd vuurrood en liep, als betrapt, zonder een woord weg”*. Deze voeling met dit werk kunnen we in verband brengen met de verkleinde kopie die Minne maakte van deze kop. Tot in het midden van de jaren '80 van de 20ste eeuw werd dit verkleinde model bewaard op de mantel van de grote schouw van het Museum Gevaert-Minne te Latem¹⁴. Chabot verhaalt verder *“Hij was een wonderpro-*

George Minne, Eva I (1913), Privaatverzaming

fessor. Aan de armste leerlingen schonk hij verfkasten en allerlei materiaal”.

“In het vinden van een gelukkige “pose” voor het model was hij onovertrefbaar. Hij kon zo treffend Michelangelo’s typische “helicoïdale vormen” op het levend model laten zien, maar voor schilders was hij gevaarlijk. Hij “zag” als beeldhouwer zonder rekening te houden met de omgeving van licht en donker. De geringste details wou hij in de tekeningen van zijn leerlingen afgewerkt zien, niet alleen op de voorgrond maar ook op het verst afgelegene plan, hetgeen picturaal gezien geen zin heeft”.

Tijdens zijn verblijf te Gent nam hij opnieuw contact op met zijn jeugdvriend de beroemde dichter Grégoire Le Roy (1862-1941)¹⁵, die toen in Brussel verbleef en aldaar als contactpersoon voor de kunstenaar optrad¹⁶. Heeft Minne zich in die periode ook laten leiden door het meesterwerk “*La chanson d’Eve*”¹⁷ van een andere Gentse jeugdvriend Charles van Lerberghe (1861-1907) (die op dat ogenblik eveneens in Brussel verbleef) voor zijn beeldhouwwerk *Eve I* (1913)¹⁸. Deze *Eve* in een gracieuze houding is totaal verschillend van de onderdanig wachtende en gedepremerde geknielden uit zijn beginperiode¹⁹. Dit werk bracht in de Gentse kunst wel een vernieuwende iconografie. Tal van kunstenaars uit de Arteveldestad zullen kort nadien hun interpretatie van de Evafiguur beeldhouwen (Sarteel, Verbanck, Coolens...).

Minne had verder in Gent contact met de intellectuele Franstalige burgerij. In 1914 maakte hij een beeldhouwd portret van senator Coppieters (1849-1922). Louis Coppieters was na de Eerste Wereldoorlog de technische raadgever van minister Edward Anseele (1856-1938) en de koninklijke hoogcommissaris voor de verwoeste gebieden²⁰.

George Minne, Portret van Grégoire Le Roy,
privaatbezit

Daarnaast portretteerde hij de Gentse burgemeester baron Emiel Braun (1849-1927)²¹, een werk dat thans bewaard wordt in het Gentse stadhuis. Toen de stad in 1936 een beeldhouwwerk wilde oprichten ter nagedachtenis van deze burgemeester op het Emiel Braunplein, deed men een beroep op George Minne. Sindsdien prijkt ter ere van deze burgervader de Bron der geknielden voor het Belfort²².

Het belang van het oeuvre van Minne wordt meestal te gering gezien. Het werk moet eerder in een internationale context geplaatst worden. Minne mag terecht de vader van de moderne beeldhouwkunst genoemd worden. Hij was de eerste die (om een gevoel uit te drukken) naar een vervorming over ging in de

beeldhouwkunst. Zijn werken zijn dan ook abstraherend en verlaten het naturalisme van voordien. In zijn “Kleine geknielde” van 1896 kwam hij vooreerst niet alleen tot een abstraherende stiling, maar vooral tot het creëren van een emotioneel concept. Later zal hij dit beeldje met een oorspronkelijk klein gehalveerd sokkeltje verschillende malen hernemen²³.

Zijn werk had dan niet alleen een invloed op Belgische meesters, maar ook op de groten van rond 1900. Hij was de eerste die bewust een onafgewerkt beeld als afgewerkt beschouwde, wat een grote invloed had op de beeldhouwkunst van de 20ste eeuw. Aan de hele verheerlijkingbeeldhouwkunst wist hij een einde te stellen door niet langer meer een portret weer te geven van het afgebeelde personage, maar een allegorische figuur die het werk van de voorstelde weergeeft.

Onder invloed van het expressionisme, dat te Gent nog voor de Eerste Wereldoorlog de kop opstak (Colbrandt, Servaes)²⁵ werd ook de vormtotaal belangrijker ten nadele van de detaillering. Niet zonder belang waren zijn vroegere opdrachten geweest voor het vervaardigen van (graf)monumenten.

Gecementeerde gevel van het Braeckmanbeluik, thans speelplaats van het Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius.

Uit deze beelden groeide de monumentaliteit, die zo kenmerkend is voor zijn latere oeuvre. Zijn plastieken uit deze periode mogen dan ook beschouwd worden als één der vroegste aankondigers van de Art Deco. Zoals hij voor de oorlog op de Gentse beeldhouwers met zijn symbolistisch werk een invloed uitoefende, bemerken we dat dit oeuvre een grote weerslag zal kennen op de naoorlogse sculpteurs in Vlaanderen (Cantré, Verbanck, Vindevogel, Wynants, Coolens). Het belang van zijn 19de eeuwse oeuvre heeft als gevolg dat kunsthistorici bijna geen oog hebben voor deze late-productie en wordt tot een minimum herleid. De invloed die dit laat-oeuvre van Minne uitoefende op de 20ste eeuwse Vlaams expressionistische beeldhouwkunst komt nauwelijks ter sprake.

De brongietterij bleef na de dood van George Minne (1866-1941) verder werken. Naast de beelden van George Minne en zijn zoon Frédéric (1907-1978)²⁶ goot men er ook gelegenhedenplastieken, zoals de herdenkingskrans aan de Tweede Wereldoorlog in het Gentse Zuidpark.

De fonderie Minne stond in binnen- en buitenland bekend voor de hoge kwaliteit van hun bronzen. Voor belangrijke opdrachten deden privaat personen, steden en gemeenten een beroep op de gieterij. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het oorlogsmonument ontworpen door Achilles Moortgat op het kerkhof van St.-Gillis-bij-Dendermonde in 1948 en het gieten van Meuniers Buildrager (thans voor het Antwerps stadhuis) in 1950 in opdracht van de stad Antwerpen. De prijs van dit beeld bedroeg 88.500 Bfr. gerekend zonder het 350 kg. brons, dat de stad aan het atelier in de Holstraat moest afleveren. De stad moest tevens instaan voor het vervoer van het gipsen model en het bronzen beeld²⁷.

Door de inflatie en daar de kwaliteitsvolle producten in het begin van een

wegwerpmaatschappij niet langer meer konden concurreren tegen het kwantitatieve massaproduct betekende dit het einde van het familiebedrijf. Na de dood van Jan Minne vroeg de familie in 1959 het faillissement aan. De gieterij werd overgenomen door de Antwerpenaar Sebastiaan Janssens. Naast de beelden van Minne en gelegenheidswerk kreeg de gieterij door de hoge kwaliteit van haar eindproducten ook opdrachten van andere brongsieterijen – zoals Compagnie de Bruxelles – en beroemde kunstenaars uit het buitenland.

Constantijn Meunier, Buildrager
(gegoten in 1950 bij Minne),
Antwerpen, Suikerrui

In die periode goten zij de “Duim” van de beroemde Franse kunstenaar César²⁸. De reden waarom dit kunstwerk in de fonderie Minne werd gegoten, was omdat er weinig gieterijen waren die aluminium goten. De fonderie moest niet alleen instaan voor het gieten, maar moest tevens het gipsen model van de duim van de kunstenaar vergroten naar een hoogte van 1,85 meter. Nadat dit grote werk gegoten was eiste Janssens een groter bedrag. De reden die hij opgaf was dat de kost van het gieten hoger lag dan het bedrag dat voorzien was. César heeft deze meer kost niet aanvaard, waardoor Janssens dit werk zelf zou verkocht hebben²⁹. Mogelijks kwam dit werk terecht bij een Franse verzamelaar aan de Azurenkust³⁰.

Inmiddels was het financieel onhoudbaar om de artisanale brongsieterij open te houden en in 1961 werden voorgoed de deuren van de gieterij gesloten.

Besluit

In het laatste kwart van de 20ste eeuw verkreeg de beeldhouwer George Minne de lang verdiende erkende internationale faam. Voor de brongsieterij, die in haar tijd zeer hoog gewaardeerd werd, had men tot op heden nauwelijks interesse. We hopen met deze studie een nieuw licht geworpen te hebben op het kortstondige verblijf van de wereldberoemde kunstenaar George Minne in de Gentse Holstraat en tevens de brongsieterij G. en J. Minne uit de vergetelheid te hebben gehaald.

Deze studie was zeker onmogelijk geweest zonder de bereidwillige medewerking van dhr. Ignace De Baets, directeur van het Hoger Technisch Instituut

Sint-Antonius, dhr. Hugo Collumbien, voorzitter van de Heemkundige en Historische Kring Gent, mevrouw Stephenie Busutil, de weduwe van de Franse kunstenaar César, bronsgieter Marcel Schellynck, die destijds werkte bij gieterij Minne, en dhr. Antoine Mortier, traiteur.

Rudy van Elslande

César, Duim, aluminium,
bewaarplaats onbekend.

- ¹ VAN ELSLANDE R., De eerste geknielde jongeling van George Minne, in: Heemkundig Nieuws, 13de jg., nov.-dec. 1985, nr. 6, blz. 9-12.
- ² Om een nieuwe impuls te geven aan de plastische kunsten besliste de Britse regering Belgische kunstenaars onderdak te verlenen tijdens de oorlog
- ³ CHABOT G, Herinneringen aan Baron George Minne, in: Cultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen, 1, 1958, Gent, 1961, blz. 11-138.
- ⁴ Gent, kadaster, 6de afdeling, Sectie F. nr. 2252, 2253
- ⁵ Op de grote speelplaats ziet men nog een restant van de gecementeerde muur van de laatste rij huisjes van dit beluik.
- ⁶ Het enige restant van deze bronsgieterij, een smeltkroes, wordt thans bewaard in de verzameling Verbauwhede-Mortier te Dentergem.
- ⁷ BOYENS P., Sint-Martens-Latem, kunstenaarsdorp in Vlaanderen, St.-Martens-Latem, 1998, blz. 40.
- ⁸ D. Lampens, Kroniek 1874-1914, in: cat. tent. De eerste groep van Sint-Martens-Latem 1899-1914, cat. tent. Brussel Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België 28-10/31-12-1988, blz. 42.
- ⁹ R. Hoozee, George Minne en de kunst rond 1900, cat. tent. Gent Museum voor Schone Kunsten 18-9/ 5-112-1982, blz.207.
- ¹⁰ Vriendelijke mededeling van dhr. Collumbien.
- ¹¹ O.l.v. H. Pauwels, De eerste groep van Sint-Martens-Latem 1899-1914, cat. tent. Brussel Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België 28-10/31-12-1988, blz. 43.
- ¹² Voor een kortstondig verblijf om studieredenen kon de kunstenaar waarschijnlijk terecht bij zijn eigen en aangetrouwde familie.

- ¹³ Deze antieke gipsmodellen werden tijdens onze studie aan de academie (1971-1979) bewaard in het hoofdgebouw en onder de gewelven van het oude zwembad aan het Tolhuis. Toen wij in 1981-1983 les gaven aan dezelfde instelling werden deze beeldhouwwerken overgebracht naar het oud-weeshuis aan de Rode Lijvekensstraat. Waar deze gipsen voor de afbraak van dit weeshuis overgebracht werden, hebben we niet meer kunnen achterhalen. Thans berusten nog maar een paar van deze beelden in de gebouwen van de academie.
- ¹⁴ Dit museum was toen nog eigendom van de familie en werd opgehouden door Marie Gevaert-Minne. Na haar dood heb ik deze kopie van de Laborde-kop nooit meer gezien.
- ¹⁵ G. Heux, Grégoire Le Roy, 1923.
- ¹⁶ In die periode maakte de Minne een portret van de dichter; L. Van Puyvelde, George Minne, Brussel 1930, blz. 81, nr. 60.
- ¹⁷ Dit werk behoort ongetwijfeld tot het beste van de Franse symbolistische literatuur; J. Guillaume, *Essai sur la valeur exégétique du substantif dans les Entrevissons et La chanson d'Eve*, 1956.
- ¹⁸ Vriendelijke mededeling Marie Gevaert-Minne. Dit beeld werd verder gegoten in het bronsatelier van Minne. In april 2002 werd een bronzen Eva geveild bij Horta (Brussel) met een certificaat van baron George Minne van Ierland, erfgenaam van de persoonlijkheidsrechten van het werk van George Minne, gedateerd 1990, dat bevestigt dat het werk gegoten werd in de gieterij van Minne te Gent in 1939
<http://www.horta.be/result.asp?sale=33&categorie=24&bk=16&lg=1&c4=on>
- ¹⁹ Adam en Eva (1889), A. De ridder George Minne, Monographieën over Belgische kunst, Antwerpen 1947, blz. 13.
- ²⁰ U. Vermeulen, Coppieters Louis, in: Biografisch woordenboek, dl. I, 1964, kol. 330-331.
- ²¹ P. Kluyskens, Emiel Braun, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 24ste jg., 1995, blz. 318-325.
- ²² Bij de Gentenaars is het E. Braunmonument beter bekend onder de benaming "*pisserkens*" of "*pietjesbak*".
- ²³ R. van Elslande, De eerste geknielde jongeling van George Minne, in: *Heemkundig nieuws*, 13de jg., 1985, nr. 6, blz. 9-12.
- ²⁴ R. van Elslande, Een onbekende voorstudie van het Rodenbachmonument van George Minne, in: *Scheldeveld*, 1988, blz. 161-167.
- ²⁵ R. Hoozee, Vlaams expressionisme in Europese context 1900-1930, cat. ten. Gent, Museum voor Schone Kunsten 10-3/ 10-6-1990; spijtig genoeg werd Oscar Colbrandt niet opgenomen in deze catalogus van de in Gent gehouden tentoonstelling, alhoewel hij één van de pioniers was van het Vlaams expressionisme, cfr. P. Huys, *Kunstschilder Oscar Colbrandt (1879-1959)*, Gent 1969. Colbrandt, die eenzelfde religieuze introverte persoonlijkheid had als Minne, woonde in 1913-1914 nabij de Holstraat, nl. in de Proveniersstraat nr. 13.
- ²⁶ In die periode verbleef hij in Belgisch Kongo, waar hij talloze officiële opdrachten kreeg. Zijn stijl leunt aan bij deze van zijn vader. Zeer mooi zijn de patines van zijn bronzen die gegoten werden aan het Casinoplein; cfr. P. Piron, *De Belgische Beeldende Kustenaars uit de 19de en de 20ste eeuw*, dl. L-Z, Brussel 1999, blz. 968.
- ²⁷ BAETE B. – VERBRAECKEN P., *De Buildrager aan de Suikerrui*, Antwerpen, 2005, blz. 40-41.
- ²⁸ Vriendelijke mededeling van dhr. Marcel Schellynck eertijds bronsgieter bij Minne.
- ²⁹ Vriendelijke mededeling van mevrouw Stephanie Busutil, weduwe van César.
- ³⁰ Vriendelijke mededeling van dhr. Mortier, die destijds een verkleind model in zijn bezit had.